

ინეზა იამანიძე

ქართული ენა საფრთხეში*

დიდად პატივცემულო საზოგადოება,

მინდა მოგესალმოდეთ და, უპირველეს ყოვლისა, მადლობა მოვახსენო ჩვენს მასპინძლებს, ქალბატონ ლია ნადარეიშვილის ხელმძღვანელობით, რომლებმაც, პირველთა შორის, უფრო სწორად, პირველებმა გაბედეს და გამოთქვეს თავიანთი აზრი იმის შესახებ, რომ ქართული ენა საფრთხეშია!

აი, ამ ქართველთათვის უპირველეს საკითხზე მსჯელობის მიზნით შევიკრიბეთ. ვიცი, გულს გატკენთ, მაგრამ უნდა გითხრათ, რომ ის, რაც დღეს ხდება ქართულ ენასთან მიმართებით, ცუდი საწყისია ერის მომავლისათვის.

არ მინდა, ჩემი გამოსვლა ჩამითვალოთ თავის გამოჩენის ან სხვისი ჭკუის სწავლების მცდელობად — დიდხანს ვფიქრობდი ამ თემის ირგვლივ და, გულწრფელად რომ გითხრათ, მოსვენებას არ მაძლევს ის სიტუაცია, რომელშიც ვცხოვრობ, მწარედ მაფიქრებს ჩემი ერის მომავალი, უეჭველია თქვენც; ამიტომ არც ერთ ჩვენგანს უფლება არა გვაქვს, გაუჩუმდეთ!

თუ ჩვენ ჩვენს წინაპრებს, გაბედულად ვიტყვი, სასიქადულო წინაპრებს, პატივი გვინდა მივაგოთ, უპირველესი, რაც უნდა დაუცვათ, ეს არის ქართული ენა და სარწმუნოება, რაც, თავისთავად, საიმედოდ დაცულ მამულს ნიშნავს.

ჩვენ, ყველანი ერთად და თითოეული ცალ-ცალკე, უკვე ვხვდებით, რომ ჩვენი ცხოვრება ჩვენს იქით იგეგმება; ჩვენ თვალი უნდა გავუსწოროთ სინამდვილეს, მსოფლიოში მიმდინარე პროცესებს, ინტეგრაციისა და გლობალიზაციის სახით, და დღევანდლობაში მიმდინარე ცვლილებების მიზეზები იქ უნდა ვეძებოთ!

ეს არის ისეთი პროცესები, რომლებიც მცირე ქვეყნების ფასეულობებს აკნინებენ; ის, რასაც ჩვენი წინაპრები ქმნიდნენ, უფასურდება — თითქოს აღარაა საჭირო; საქმე იქამდეც კი მიდის, რომ შედეგების შემქმნელთა

* მოხსენება წაკითხულ იქნა საქართველოს ილია ჭავჭავაძის სახელობის მწიგნობართა ასოციაციაში ქართული ენის დღისადმი მიძღვნილ კონფერენციაზე „ქართული ენა და თანამედროვეობა“, 12.04.2011.

სახელებიც ნელ-ნელა დაეიწყებას ეძლევა. ასე „ვითარდება“ ჩვენი ყოფა; ამიტომ არ შეიძლება დუმილი! უნდა განვაცხადოთ, რომ ეს მცდარი სვლაა და ამ ცვლილებებს არ უნდა დავთანხმდეთ!

„ჩვენ არ უნდა დაგვაბნოს უცხო ქვეყნებისა და მათი ცივილიზაციების შემოჭრამ“, — გვასწავლის სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი ილია მეორე და იქვე ბრძანებს: „დიდი ძალაა და დიდი საუნჯეა ქართული ენა: ენა არის ის საშუალება, რითაც ადამიანი, უპირველეს ყოვლისა, ესაუბრება უფალს, წარმოთქვამს ლოცვებს! ენა არის უდიდესი ძალა; ჩვენ მუდამ ვიცავდით ამ ჩვენს საუნჯეს და კვლავაც დავიცავთ!“

დიახ, ენა საუნჯეა ყველასათვის და მათ შორის — ქართველი ერისთვისაც! მაგრამ რას ფიქრობენ ამის საპირისპიროდ მსოფლიო საერთაშორისო ორგანიზაციები? მათ შორის, პირველ რიგში, რა იგეგმება გაეროს კონცეფციით საქართველოში, რამაც ჩვენს პრესაში მხოლოდ ერთხელ გაიელვა და ამის შემდეგ იგი ქართულად აღარსად გამეორებულა (სათაურით „გლობალური განათლება დემოკრატიისათვის“)?

კონცეფცია დასათაურებულია ასე: „ათასწლეულის განვითარების მიზნები საქართველოში“. როგორ მოგწონთ? ვიმეორებ: „ათასწლეულის განვითარების მიზნები საქართველოში!“ შევეცდები, მოკლედ მოგაწოდოთ ამონარიდები აღნიშნული დოკუმენტებიდან;

1. განათლების ხარისხისა და ინსტიტუციური გაუმჯობესების გზით საქართველოს განათლების სისტემის ინტეგრაცია მსოფლიოს საგანმანათლებლო სფეროში;

2. სასკოლო განათლების თორმეტწლიან ციკლზე გადაყვანა, სასკოლო განათლების საერთაშორისო სისტემებში ჩართვა;

3. 2015 წლისათვის პროფესიული განათლების სისტემის შრომის ბაზარზე ორიენტირებულ სისტემად გარდაქმნა.

არ იფიქროთ, მსოფლიო განათლების სისტემაში ჩართვა მოიაზრება სწავლებაში ხარისხის ასამაღლებლად. ეს ასე არ არის. არსებობს მეორე დოკუმენტი — „იუნესკოს“ ანგარიში განათლების სისტემის შესახებ, რომელიც ამბობს, რომ მათი რეფორმები, განხორციელებული განვითარებად ქვეყნებში, ეფექტურად ემსახურება მიზანს, რადგან ხელს უწყობს წერაკითხვის ცოდნას ამ ქვეყნებში.

ჩვენი სასკოლო რეფორმა კიდევ ერთხელ ადასტურებს ზემოთ თქმულს, რადგან იგი ემსახურება იმავე მიზანს: წერას, კითხვას, მეტყველებას, მოსმენას.

ისევ დავუბრუნდეთ გაეროს კონცეფციას, რომლის შესახებაც კომენტარს აკეთებს პროფესორი ჯონ პატრიკი (ინდიანას უნივერსიტეტიდან — აშშ); იგი განმარტავს, რომ გაეროს კონცეფცია — ეს არის XXI საუკუნის სკოლის სამოქალაქო მისია დემოკრატიის, გლობალური, საერთაშორისო და შედარებითი სწავლების მიზნით. და იქვე თვითონვე სვამს კითხვებს:

რა არის XXI საუკუნის სკოლების ტრანსნაციონალური და ტრანსკულტურული მისია? როგორ ვახორციელებთ მას დაწყებით და ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლებში? რას ვაკეთებთ მასწავლებელთა მოსამზადებლად? პასუხად პროფესორი ჯონ პატრიკი თვითონვე დასძენს: „ვეფიქრობ, აქ განხილული საკითხები სავსებით შეესაბამება XXI საუკუნის სამოქალაქო განათლების მისიას როგორც აშშ-ის, ასევე მთელი მსოფლიოს სხვა დემოკრატიულ ქვეყნების სკოლებში“. ყველა სასკოლო დეფინიცია უნდა განისაზღვროს — ისევ მისი სიტყვებია! — მსოფლიო სტანდარტების მიხედვით, პროგრამებში დემოკრატიის გლობალური ინტეგრაციის საერთაშორისო ფორმებით; პროგრამა სკოლაში გლობალური და ინტერნაციონალური უნდა იყოს! — ბრძანებს უცხოელი.

ეს უკანასკნელი აზრი მასწავლებელთა მომზადების მთელ ცვლას უნდა მოიცავდეს, თუ მომავალ მასწავლებელს არ ვასწავლეთ, შედარებითი სწავლების, საერთაშორისო და გლობალური დემოკრატიის სიკეთე, ის ვერ შეძლებს მსოფლიო მოქალაქეობრივი პასუხისმგებლობის მქონე პიროვნებების აღზრდას, — გვიმტკიცებს ამერიკელი პროფესორი (აი, რატომ ვერ აბარებს 10000 მასწავლებლიდან 1000-ზე მეტი). ასე რომ, ჩვენმა რეფორმატორებმა იციან, ვის ზრდიან მოსწავლის სახით.

ყოველივე ამის შემდეგ ჩვენ ვცდებით, როცა ვებრძვით ქართველ აღმასრულებლებს, ნაცვლად იმისა, ვებრძოდეთ ორივეს ერთად: თეორეტიკოსებს — უცხოეთში და აღმასრულებლებს — ქვეყანაში! ვეძებთ გზები, რათა „ჩვენი თავი ჩვენადვე გვეყუდნეს“, როგორც ბრძანა დიდმა ილიამ. ე. ი. არ უნდა დაგმორჩილდეთ ე. წ. მსოფლიო რეფორმის ეგრეთ წოდებულ „მამებს“, რომელთა ინტერესები, მათივე კატეგორიული მოთხოვნით, ერთიანდება მათს იდეაში: „ერთი მსოფლიო, ერთი ენა, ერთი ხალხი!“, ნაცვლად „მამულის, ენის და სარწმუნოებისა“.

მეგობრებო, მე ნამდვილად მიჭირს, აზრი გავაგრძელო, გზები დავსაზო, ვიპოვო გამოსავალი ამ მდგომარეობიდან; მხოლოდ ერთი რამ არის ჩემთვის ნათელი: ამ გასაჭირში ერთად უნდა დავდგეთ და კიდევ ერთხელ უნდა გადავარჩინოთ ქვეყანა! ისიც მაიმედებს, რომ ქართული ენის მოსპობის მცდელობები საქართველოს ისტორიაში მრავალჯერ ყოფილა, მაგრამ ფაქტია, რომ მათ გაუძლავდებოდა საქართველო, და უძლავდებოდა ერის მამების ხელმძღვანელობით, რასაც დიდი პიროვნებები შეეწირა, მაგრამ ქვეყანა გადარჩა; უბრძოლველად ბრძოლა არავის მოუგია, მით უმეტეს, ვერ მოიგებ ომს! წინააღმდეგ შემთხვევაში, ინგლისური ენა რომ სრულიად ჩაანაცვლებს ქართულ ენას, როგორც სახელმწიფო ენა, ამას მტკიცება აღარ სჭირდება! აბა, რას ჰქვია მსოფლიო ინტეგრაცია და გლობალიზაცია?! ამას რად უნდა ფაქტების მოყვანა?! ეს გადაწყვეტილება მიღებულია საერთაშორისო დოკუმენტებით და ჩვენ დავგრძენია ან მორჩილება, ან — წინააღმდეგობა!

მესამე გზა არ არსებობს!

ზემოთქმულთან დაკავშირებით არ შეიძლება, არ შევხვით დღევანდელ კანონს, საქართველოს განათლების სისტემაში მიმდინარე რეფორმას, სადაც განსაზღვრულია ქართული ენის სტატუსი, მაგრამ არასრულფასოვნადაა წარმოდგენილი ენის კონსტიტუციური გარანტიები, კონკრეტულად, სწავლების ენა, რაც შემდეგში მდგომარეობს:

1. სახელმწიფო დაფინანსება უნარჩუნდება იმ სკოლებს, რომელთათვისაც სწავლების ენა არ არის სახელმწიფო ენა. უფრო მეტიც:

2. თითოეული მოსწავლის სწავლების ხარჯები დაფინანსებული იქნება, თუ მოსწავლის მშობლიური ენა არ არის ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებაში სწავლების ენა! ანუ ეს ნიშნავს: უცხოელს უნდა ასწავლო მისი მშობლიური ენა სახელმწიფო დაფინანსებით! სად ზდება ეს, რომელ ქვეყანაში?! პრეცედენტი არ არსებობს!

კონსტიტუციური მუხლი, რომლის მიხედვითაც ქართულ ენას სახელმწიფო ენის სტატუსი აქვს მინიჭებული, ძალადაკარგულად შეიძლება ჩაითვალოს, რადგან, პრაქტიკულად, ქართული ენა ქვეყანაში, სადაც პრივილეგირებული ინგლისური ენაა, მეორეხარისხოვან ენად იქცევა. უახლოეს დროში ინგლისური ენის ცოდნის გარეშე ქართველი სამუშაოზე ვერსად მოეწყობა, უფრო მეტიც: უმოკლეს დროში სამსახურიდან დაითხოვენ ყველა მასწავლებელს, ვინც ინგლისურენოვან ტექსტს ვერ ჩააბარებს, ანუ ეს იგივეა: ვინც ვერ მიიღებს სერთიფიკატს, ვერ მოიპოვებს უფლებას იმუშაოს მასწავლებლად! რატომ ზდება ყველაფერი ეს, ზემოთ უკვე მოგახსენეთ! მაგრამ მინდა, გავაგრძელო გლობალიზების განზრახვათა ჩამოთვლა: ეს არის ერებისა და ეროვნული კულტურების ურთიერთშერწყმა, ურთიერთათქვეფის გზით ეროვნული ცნობიერების, მეცნიერების, განათლების, ეროვნული კულტურის დანგრევა, ეროვნული სარწმუნოების ჩრდილში მოქცევა.

ყოველივე ზემოაღნიშნულის გამო მზა ნიადაგზე იწყება ინგლისური ენის სწავლება პირველი კლასიდან, რაც ყოვლად მიუღებელია, რასაც ადასტურებენ პედაგოგიკური თუ ფსიქოლოგიური აზროვნების უდიდესი წარმომადგენლები: იაკობ გოგებაშვილი, ილია ჭავჭავაძე, დიმიტრი უზნაძე და სხვები და სხვები. თუნდაც ახლო წარსულიდან მოვიგონოთ ქართველი პროფესორი, ბატონი გურამ რამიშვილი. იგი წერდა: „სწორედ დედაენის საფუძვლიანი ცოდნა უნდა იქცეს სხვა ენების სწავლების, კულტურის აღქმისა და გაგების ბაზისად!“ რა თქმა უნდა, აქსიომაა, რომ განათლების სისტემა უნდა აიგოს უპირველესად დედაენაზე და უნდა ეფუძნებოდეს ქართულ ქრისტიანულ ღირებულებებს. „თუ დედაენით არ ხარ გაზრდილი, გულში გაკლია ცეცხლი ქართულიო“, — არცთუ ისე დიდი ხნის წინ ბრძანა დიდმა მუხრანმა.

მაგრამ, დღევანდელი გადმოსახედიდან, ჩვენი მისია მხოლოდ ძველის

გახსენება არ არის. ვფიქრობ, ისტორია გამოცდას გვიწვობს: ცდის ჩვენს ღირსებას, ზნეობას, ურთიერთგატანის ნიჭს, რაც ტრადიციაა ამ მიწაზე მცხოვრები დედაერისათვის და ამიტომაც არ უნდა შევეგუოთ ქვეყანაში არსებულ ეროვნულ-იდეოლოგიურ სიცარიელეს, რასაც ვერ ჰგუობს მამულიშვილი! სწორედ ეს არის მამულიშვილობა! ახლა საჭიროა, **შვილებს სამშობლო დაუტოვოთ და არა საცხოვრებელი სახლი!**

გვიფიქრია კი იმაზე, რა გარემოში იზრდება ჩვენი ახალგაზრდობა, ჩვენი აღსაზრდელები? რამდენ ცდუნებას უნდა გაუძლონ ჩვენმა შვილებმა, ჩვენმა მოსწავლეებმა, საერთოდ, ჩვენმა გოგო-ბიჭებმა: ღამის კლუბებს, კაზინოებს, სტრიპტიზ ბარებს, უზნეო ფილმებს, ტელეეკრანისა და ინტერნეტ საიტების აშკარად ამორალურ „სწავლებებს!“

„რა ენა წახდეს, ერიც დაეცეს, წაეცხოს ჩირქი ტაძარსა წმიდას!“ — აშკარაა, დრომ ათქმევინა დიდ ქართველს! ისიც რეალობაა, რომ უკვე დაგვიდგა ჟამი ქმედებისა, შორიდან უკვე ვეღარ ვუყურებთ ერის დაცემას! სხვა რა ჰქვია თუნდაც იმ ფაქტს, რომ ჩვენი სასკოლო სახელმძღვანელოებიდან ერთიმეორის მიყოლებით ქრება ძველი ქართული მწერლობის უბრწყინვალესი ძეგლები! ასე ვერ გადავარჩენთ ქართულ ენას! შეიძლება განა, ამ საკითხებზე ზრუნვა გადავდოთ და უკეთეს მომავალს ველოდოთ?! სანამ დროა, სანამ ჩვენი ისტორია ჯერ კიდევ გრძელდება, ჩვენი მატთანე ჯერ კიდევ იწერება, ვიმოქმედოთ! გავუფრთხილდეთ წარსულს, თუ გვინდა, რომ გვქონდეს მომავალი! — ამბობდნენ დიდი ქართველები და ჩვენც მივყევით ისტორიულად წარმატებით ნაცად ამ გზას!

ღმერთმა მოგვანიჭოს ამის ძალა.

